

درس پنجم هفت خان رستم

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خان رستم

درس پنجم

هفت خان رستم

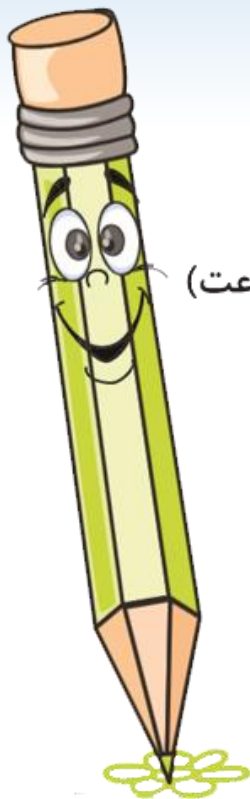
فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خان رستم

هفت خان رستم

در این درس، مفاهیم زیر را می‌آموزم:

آشنایی با فردوسی، شاعر حماسه سُرّا، ادبیات حماسی (دلاوری و شجاعت)

تقویت روحیه‌ی مقاومت و ایستادگی، داشتن دید میهن پرستی و ملی

توانایی پیدا کردن روش‌های حل مسئله

مبالغه و کنایه، حروف ربط یا پیوند

آشنایی با «محمدرضا سرشار»

۱

۲

۳

۴

۵

هفت خانِ رستم

شاید شنیده باشید که هرگاه، کسی کار بسیار دشواری را با پیروزی به پایان برساند، می‌گویند «از هفت خانِ رستم»، گذشته است. هفت خان، نام هفت مرحله از نبردهای رستم با نیروهای اهریمنی و گذشتن از دشواری‌ها است. یکی از زیباترین بخش‌های شاهنامه، «هفت خانِ رستم» است. هنگامی که یکا ووس، پادشاه ایران با شماری از بزرگان سپاه خود در چنگ دیوان مازندران گرفتار می‌شود، رستم در این زمان به سوی مازندران حرکت می‌کند تا آنان را از بند رهایی دهد. در این نبردها، رستم به کمک اسب خود، رخس با شیر و اژدها پیکار می‌کند؛ دیوها را از پای درمی‌آورد و بر جادوگران، پیروز می‌شود. پهلوان برای نبرد با دشمن، سوار بر رخس از زابلستان، راهی مازندران می‌شود. در خانِ اول، شیری قوی پنجه به او و اسبش حمله می‌آورد. رخس، شیر را از هم می‌درد.

رستم در خانِ دوم، بیابانی سخت و راهی دراز را پشتِ سر نهاده، خسته و تشنه است؛ با جست و جوی فراوان، چشمه‌ای می‌یابد، آبی می‌نوشد و سر و تن می‌شوید و رخس را تیمار می‌کند و پس از نخبیر به خواب می‌رود و بدین سان، خان دوم را نیز با موفقیت به فرجام می‌برد. در این هنگام، اژدهایی از راه می‌رسد و از دیدن رستم و اسبش به خشم می‌آید. رخس می‌کوشد تا با کوفتن سم بر زمین، رستم را از وجود اژدها آگاه کند؛ اما هر بار که رستم دیده می‌گشاید، اژدها در تاریکی فرو می‌رود و از چشم او پنهان می‌شود. رستم در خشم می‌شود؛ به رخس

قارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

پر خاش می‌کند؛ چون به خواب می‌رود، اژدها دوباره خود را به رخش می‌نمایاند.
بار سوم، رخش به تنگ می‌آید و چاره‌ای جز بیدار کردن رستم ندارد:

خروشید و جوشید و برگند خاک ز سُمّش زمین شده، چاک چاک
رستم بیدار می‌شود و اژدها را می‌بیند؛ به کمک رخش با اژدها نبردی سهمگین می‌کند و او را
می‌کشد.

بزد تیغ و بنداخت از بر، سرش فرو ریخت چون رود، خون از برش
رستم بار دیگر در چشمه، شست و شو می‌کند؛ آنگاه با خدای خود به راز و نیاز می‌پردازد و او را
سپاس می‌گزارد و بدین سان، خان سوم به پایان می‌رسد.
در خان چهارم، رستم با جادوگری روبه‌رو می‌شود. جادوگر، نخست با قصد فریب و نیرنگ،
نزد رستم می‌آید.

پس از کمی گفت و گو، رستم به حیلگری او پی می برد و برای چیرگی بر او از خدا یاری می خواهد و سرانجام او را از پا در می آورد.

بینداخت چون باد، خَمِّ مَکند سرِ جادو آورد ناگه به بند
میانش به خنجر به دو نیم کرد دل جادوان زو پُر از بیم کرد

در خان پنجم، رستم با پهلوانی به نام «اولاد» رویاروی می شود و او را به بند می کشد؛ سپس در خان ششم، رستم به کمک اولاد بر اژنگ دیو چیره می شود و او را از پا در می آورد.

چو رستم بیدش، برانگیخت اسب بدو تاخت مانند آذرگشسب
سر و گوش بگرفت و یالش دلیر سر از تن، بکندش به کردار شیر

در خان هفتم، رستم با بزرگ دیوان یعنی «دیو سپید» به جنگ می پردازد و او را نیز از بین می برد؛ بدین گونه، رستم با پشت سر گذاشتن هفت مرحله ی بسیار دشوار و خطرناک، یاران خود را از بند دیوان، نجات می دهد و به ستایش یزدان می پردازد:

ز بهر نیایش، سر و تن بشُست
از آن پس نهاد از بر خاک، سر
یکی پاک جای پرستش بجُست
چنین گفت کای داورِ دادگر!
تو دادی مرا، گردی و دستگاه
ز هر بد، تویی بندگان را پناه

«شاهنامه ی فردوسی، با تلخیص و بازنویسی»

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

هفت خان، نام هفت مرحله از نبردهای رستم با نیروهای اهریمنی و گذشتن از دشواری هاست. در این نبردها، رستم به کمک اسب خود، رخس با شیر و اژدها پیکار می کند. او در خان اول با شیری قوی پنجه، در خان دوم با بیابانی سخت، در خان سوم با اژدها، در خان چهارم با جادوگر، در خان پنجم با اولاد، در خان ششم با ارژنگ دیو و بالاخره در خان هفتم با دیو سپید رو به رو می شود. او همه ی این خا نها را با موفقیت پشت سر گذاشته و کیکاووس و همراهانش را از بند دیوان نجات می دهد.

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

درک مطلب صفحه ۴۱ فارسی ششم

۱- منظور از عبارت زیر، چیست؟ «از هفت خان گذشتن»

جواب: وقتی کسی کاری را با سختی و دشواری زیادی انجام دهد این عبارت را به کار می‌برند.

۲- رستم در هفت خان چه مراحل را پشت سر می‌گذارد؟

جواب: ۱- نبرد رخس با شیر ۲- گذر از بیابان و گرفتار شدن در آن ۳- نبرد با اژدها ۴- نبرد با جادوگران ۵- نبرد با اولاد دیو ۶- نبرد با ارژنگ دیو ۷- نبرد با دیو سپید .

۳- به نظر شما چه نیرویی باعث شد رستم بتواند هفت خان را با موفقیت پشت سر بگذارد؟

جواب: قدرت و اعتقاد به خداوند و توکل به او و نترسیدن از مشکلات پیش آمده

۱- یونس و مهدی چه تفاوت‌ها و چه شباهت‌هایی با هم داشتند؟

جواب: شباهت:

۱- یونس و مهدی پسر و دانش آموز یک کلاس بودند.

۲- هر دو اهل شیراز بودند که به تبریز آمده بودند.

جواب: تفاوت‌ها:

۱- یونس تازه به تبریز آمده بود؛ اما مهدی از چند سال پیش در آنجا بود.

۲- یونس درسش خوب بود؛ ولی مهدی درسش ضعیف بود.

۳- یونس زبان ترکی نمی‌دانست؛ اما مهدی ترکی را یاد گرفته بود.

۲- اگر شما به جای یونس بودید در برابر پیشنهاد مهدی چه می‌کردید؟

جواب: همان روز اول پیشنهادش را قبول نمی‌کردم و سعی می‌کردم او را هم به مدرسه بیاوریم.

۳- به نظر شما چه عاملی باعث برگشت یونس به مدرسه شد؟

جواب: یونس به کمک دوستانش به مدرسه بازگشت و با رفتار مناسب معلم در کلاس پذیرفته شد و دوستان جدیدی پیدا

کرد.

۴- با توجه به متن، جمله‌ها را به ترتیب رویدادها شماره گذاری کنید:

۳- مهدی به درس خواندن علاقه ی زیادی نداشت.

۱- یونس تازه از شیراز به تبریز آمده بود.

۶- تا اینکه یک روز هم کلاس یها یونس را به مدرسه برگرداندند.

۸- یونس تصمیم گرفت مهدی را نیز به مدرسه بازگرداند.

۲- زبان آنها را نمی‌دانست.

۷- معلّم گفت: نتیجه‌ی به مدرسه نیامدن، عقب ماندن از هم کلاسی هاست.

۴- معلّم از او خواست به مهدی کمک کند تا درس‌هایش را بهتر یاد بگیرد.

۵- آنها چند روزی به مدرسه نرفتند.

مبالغه

هرگاه شاعر یا نویسنده بخواهد، سخن خود را مؤثرتر کند، رویدادها را بیشتر از آنچه واقعیت دارد، توصیف می کند و دست به بزرگ نمایی می زند. شاعران و نویسندگان متن‌های حماسی یعنی متن‌هایی که با موضوع دلآوری و شجاعت، نوشته می شوند بیشتر از این شیوه؛ یعنی «مبالغه» استفاده می کنند؛ مثلاً

«فردوسی» برای بزرگ جلوه دادن قدرت «افراسیاب» (یکی از شاهان) این گونه می گوید:

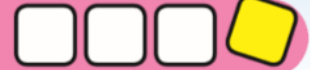
شود کوه آهن چو دریای آب

اگر بشنود نام افراسیاب

یعنی، کوه آهنی با شنیدن نام «افراسیاب» از ترس، آب می شود.

کنایه

هرگاه در مورد مطلبی به صورت غیرمستقیم صحبت کنیم از «کنایه» استفاده کرده ایم. کنایه دو مفهوم دور و نزدیک دارد که منظور گوینده، مفهوم دور آن است؛ مثلاً در جمله ی «پنبه را از گوشت در بیاور.» منظور نزدیک این است که واقعاً پنبه از گوش در آورده شود، اما منظور دور و واقعی گوینده این است که دقت و توجه بیشتری داشته باشیم.

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

حرف ربط یا پیوند

گاهی، حروفی بین دو جمله آمده و معنی آنها را به هم مربوط کرده و آن جمله ها را به هم پیوند می دهند. به مثال های زیر، توجه کنید:

او دانش آموزِ کوشایی بود؛ بنابراین در آزمون، نتیجه ای عالی گرفت.
دزدان رسیدند و کاروان را غارت کردند.

«بنابراین»، «و» حروف ربط هستند و دو جمله را به هم پیوند داده اند. مهم ترین حروف ربط، عبارتند از: و، ولی، امّا، که، اگر، یا، هم، زیرا، نیز، بنابراین، با این حال و ...

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

توجه: بعضی حروف ربط، علت انجام کاری را بیان می کنند، مانند:
بنابراین، زیرا

حرف ربط، امکان دارد در ابتدای دو جمله ی مربوط به هم بیاید.

نکته

مثال: اگر الان به مدرسه برویم، سر کلاس راهمان نمی دهند.

۱- یونس و مهدی چه تفاوت‌ها و چه شباهت‌هایی با هم داشتند؟

جواب: شباهت:

۱- یونس و مهدی پسر و دانش آموز یک کلاس بودند.

۲- هردو اهل شیراز بودند که به تبریز آمده بودند.

جواب: تفاوت‌ها:

۱- یونس تازه به تبریز آمده بود؛ اما مهدی از چند سال پیش در آنجا بود.

۲- یونس درشش خوب بود؛ ولی مهدی درشش ضعیف بود.

۳- یونس زبان ترکی نمی‌دانست؛ اما مهدی ترکی را یاد گرفته بود.

۲- اگر شما به جای یونس بودید در برابر پیشنهاد مهدی چه می‌کردید؟

جواب: همان روز اول پیشنهادش را قبول نمی‌کردم و سعی می‌کردم او را هم به مدرسه بیاوریم.

۳- به نظر شما چه عاملی باعث برگشت یونس به مدرسه شد؟

جواب: یونس به کمک دوستانش به مدرسه بازگشت و با رفتار مناسب معلم در کلاس پذیرفته شد و دوستان جدیدی پیدا

کرد.

۴- با توجه به متن، جمله‌ها را به ترتیب رویدادها شماره گذاری کنید:

۳- مهدی به درس خواندن علاقه ی زیادی نداشت.

۱- یونس تازه از شیراز به تبریز آمده بود.

۶- تا اینکه یک روز هم کلاس یها یونس را به مدرسه برگرداندند.

۸- یونس تصمیم گرفت مهدی را نیز به مدرسه بازگرداند.

۲- زبان آنها را نمی‌دانست.

۷- معلم گفت: نتیجه‌ی به مدرسه نیامدن، عقب ماندن از هم کلاسی هاست.

۴- معلم از او خواست به مهدی کمک کند تا درس‌هایش را بهتر یاد بگیرد.

۵- آنها چند روزی به مدرسه نرفتند.

۱- با مراجعه به کتابخانه، داستان دیگری از شاهنامه‌ی فردوسی انتخاب، و شخصیت‌های آن را مشخص کنید.

جواب: داستان: رستم و سهراب

شخصیت‌های داستان:

رستم: پهلوان ایرانی، همسر ته‌مینه، پدر سهراب

سهراب: پهلوان توران، فرزند رستم

افراسیاب: پادشاه توران

کیکاووس: پادشاه ایران

۲- به نظر شما انسان دانا چه ویژگی‌هایی دارد؟ در گروه درباره‌ی آن گفت و گو، و فهرستی از این ویژگی‌ها تهیه کنید.

جواب: ۲- قبل از انجام کاری به عاقبت آن فکر می‌کند.

۳- انسان دانا و راستگو است.

۴- انسان دانا خوش اخلاق است و با مردم رابطه‌ی خوبی دارد.

۳- از متن‌های این فصل چند جمله را انتخاب، و سپس نهاد و فعل آنها را مشخص کنید.

جواب: - من هم مانند شما موجودی زنده هستم

نهاد فعل

- دو کس رنج بیهوده بردند.

تاریخ ادبیات

حکیم ابوالقاسم فردوسی

وی کتاب «شاهنامه» یکی از بزرگترین حماسه های جهان و شاهکار حماسه ی ملی ایرانیان را در اواخر قرن ۴ هجری به نگارش در آورده است. شاهنامه اثری منظوم است که شامل پنجاه هزار بیت می شود. سرودن این اثر حدود سی سال طول کشیده است.

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

محمد رضا سرشار (رضا رهگذر)

وی، داستان نویس، منتقد و پژوهشگر معاصر است. از وی آثار داستانی فراوانی به چاپ رسیده است که مجموعه داستان «جایزه» یکی از آن هاست.

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

کارگاه نویسندگی

بهره گیری از حواس پنجگانه برای نوشتن لازم است:

۱) همه چیز را خوب و دقیق ببینیم. (خوب دیدن)

۲) خوب و دقیق گوش دهیم. (خوب گوش دادن)

۳) نسبت به بو و مزه و طعم اشیا حساس و دقیق باشیم. (تقویت حس چشایی و بویایی)

۴) گاهی با کمک حس لامسه، پدیده ها و اشیا را بشناسیم. (تقویت حس لامسه)

نکته: حواس پنجگانه مقدمه ای است برای خوب نوشتن

۱. جملات و عبارات درست را از نادرست، تشخیص داده و موارد نادرست را اصلاح کن.

الف) در خان چهارم، رستم با اژدها روبه رو می شود. ❌
اشاره

ب) از هفت خان رستم گذشتن یعنی پیروزی در مراحل دشوار. ✓

پ) ضرب المثل «نوش دارو بعد از مرگ سهراب» مخاطب را به قدردانی از محبت دیگران، سفارش می کند. ❌
علم همراه با عمل را پسندیده می داند.

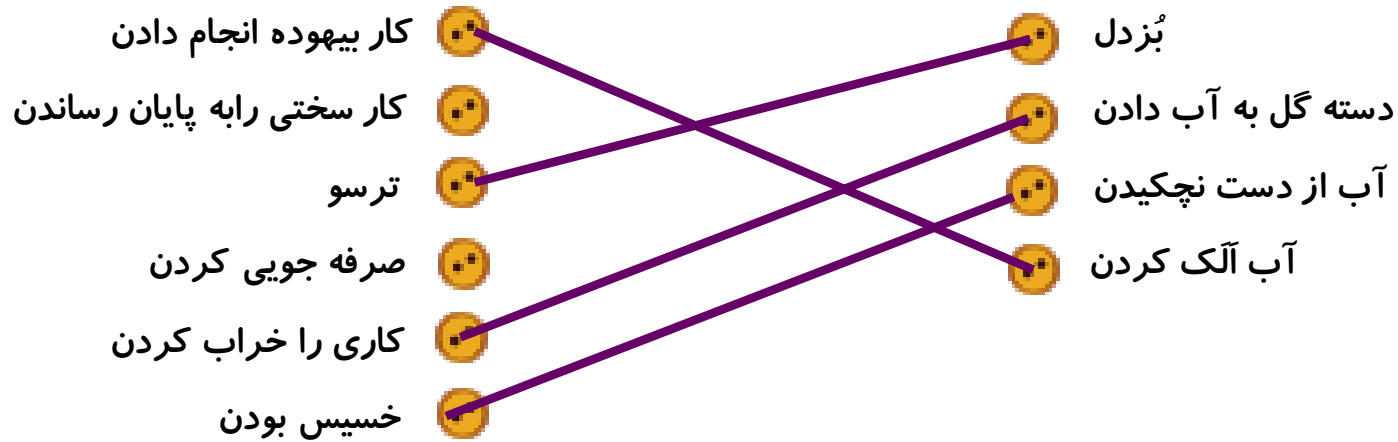
فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

۲. معنی هر کنایه را به آن وصل کن. (دو مورد اضافی است).

۳. کدام گزینه، لازمه ی نویسنده ی خوب بودن نیست؟

۴) تقویت حس لامسه

۳) تقویت حس چشایی

۲) خوب سخن گفتن ✓

۱) خوب دیدن

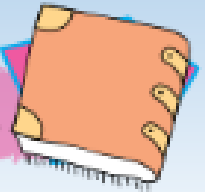
فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خوان رستم

درک مطلب

حکایت زیر را بخوان و به سؤالات مربوط به آن پاسخ بده.

شخصی در مسجدی مؤذن بود و صدای خوشی نداشت. صاحب مسجد، فردی خوش اخلاق و مهربان بود و نمی خواست دل آن مؤذن را بشکند، بنابراین به او گفت: در این مسجد، مؤذن های قدیمی زیادی داریم که من به هر کدام، ماهیانه، پنج دینار می دهم، حال به تو ده دینار می دهم تا به مسجد دیگری بروی. مؤذن قبول کرد. بعد از مدتی، نزد صاحب مسجد آمد و گفت: تو مرا بیهوده از دست دادی زیرا من به مسجد دیگری رفته ام که در آنجا، بیست دینار به من می دهند تا به جای دیگری بروم، اما قبول نمی کنم. صاحب مسجد بسیار خندید و گفت: آگاه باش که قبول نکنی تا به تو پنجاه هزار دینار، پیشنهاد دهند.

بازنویسی از «گلستان سعدی»

۱. صاحب مسجد، چند دینار به مؤذن داد؟

ده دینار

۲. آیا مؤذن از بد صدا بودن خود آگاه بود؟ (با توضیح)

خیر، زیرا دلیل صاحب مسجد را نفهمید و نمی دانست چرا در مسجد دیگر هم بیست دینار به او می دهند تا برود.

۳. شخصیت صاحب مسجد را توصیف کن.

خوش اخلاق - مهربان - شوخ طبع - خوددار

۴. مؤذن نمونه چگونه انسان هایی است؟

کسانی که از عیب خود بی خبرند و آنها را بر طرف نمی کنند، ظاهریین هستند.

پایان درس هفت خان رستم

فارسی ششم دبستان

علوی

درس پنجم هفت خان رستم

